

Status prawny asesorów sądowych w Rzeczypospolitej Polskiej

Przejdź do produktu na ksiegarnia.beck.pl

Wstęp

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2.4.1997 r. w art. 10 ust. 2 stanowi, że władzę sądowniczą w Polsce sprawują sądy i trybunały. Podstawowe kwestie związane z funkcjonowaniem tych organów regulują przepisy rozdziału VIII ustawy zasadniczej. Unormowana została w nich m.in. problematyka substratu osobowego sądów. Wśród osób mogących zasiadać w ich składach orzekających ustrojodawca wymienia jedynie sędziów oraz obywateli. Ustawodawstwo zwykle przewiduje jednak, że oprócz nich władzę sądowniczą w Polsce mogą sprawować również asesory, tj. zawodowi prawnicy, którzy jednak – w przeciwieństwie do sędziów – nie pełnią swojej funkcji bezterminowo. Są więc oni swoistymi „sędziami na próbę”, którym czasowo powierza się możliwość sprawowania władzy sądowniczej. W założeniach ma to przede wszystkim służyć wypróbowaniu ich przydatności do służby sędziowskiej, zanim przyznany zostanie im przywilej nieusuwalności.

Asesory sądowi są obecni w polskim wymiarze sprawiedliwości już od czasów II RP. Przez długie lata ich działalność orzecznicza nie budziła większych kontrowersji. Zmianę w tym zakresie przyniósł dopiero początek XXI w. Wzrost faktycznego znaczenia norm konstytucyjnych oraz coraz bardziej pogłębiająca się świadomość konieczności zapewnienia wysokich standardów niezawisłości sądów doprowadziły do zakwestionowania przez Trybunał Konstytucyjny przyjętego w Polsce modelu asesury, co spowodowało likwidację instytucji asesora sądowego.

Stan, w którym wymiar sprawiedliwości sprawowali wyłącznie sędziowie oraz ławnicy, nie okazał się jednak optymalny. W debacie publicznej zaczęto więc poszukiwać rozwiązań, które mogłyby pogodzić najważniejsze zalety asesury ze standardami konstytucyjnymi. Ostatecznie doprowadziło to do reaktywacji asesorów sądowych i nadania im statusu prawnego bardzo zbliżonego do sędziowskiego. Miało to usunąć wątpliwości wiążące się z ich niezawisłością, która wcześniej nie była dostatecznie gwarantowana.

W praktyce asesory sądowi na szeroką skalę powrócili do sądownictwa powszechnego w okresie, w którym władza ustawodawcza i wykonawcza podejmowała daleko idące działania służące zreformowaniu judykatury. Asesura sądowa zaczęła więc być do pewnego stopnia postrzegana w kontekście politycznym, co stanowiło inspirację do pogłębienia refleksji na jej temat. W debacie publicznej zaczęły pojawiać się głosy kwestionujące jej konstytucyjność i to niezależnie od jej modelu przyjętego przez ustawodawcę.

Mimo kontrowersji związanych z przywróceniem asesorów sądowych, nie stali się oni do tej pory przedmiotem szczególnej refleksji naukowej. Publikacje dotyczące ich

statusu prawnego są nieliczne i fragmentaryczne¹. W szczególności brak jest kompleksowego opracowania poświęconego ich statusowi prawnemu. Niniejsza monografia ma na celu wypełnienie tej luki.

Poniższe analizy służą dokładnemu zrekonstruowaniu najważniejszych elementów statusu prawnego asesorów sądowych pełniących służbę w polskich sądach. Ma to na celu m.in. ustalenie, czy przyjęty przez polskiego ustawodawcę model asesury pozostaje w zgodzie z Konstytucją RP oraz międzynarodowymi standardami dotyczącymi ochrony prawa do niezawisłego sądu. Rozważania zamieszczone w niniejszej monografii mają także posłużyć do udzielenia odpowiedzi na pytanie, czy poszczególne aspekty statusu prawnego asesorów zostały przez ustawodawcę uregulowane adekwatnie do roli, jaką powierzył on im w zakresie funkcjonowania wymiaru sprawiedliwości. Uwagi na ten temat poprzedzone będą refleksjami na temat historycznych aspektów obecności asesorów w polskim sądownictwie.

W związku z powyższym, w niniejszej monografii zostaną zweryfikowane przede wszystkim następujące hipotezy badawcze: 1) asesura sądowa jest instytucją trwale zakorzenioną w polskim porządku prawnym, potrafiącą dostosować się do zmieniających się warunków ustrojowych; 2) obecnie obowiązujący model asesury jest zgodny z przepisami Konstytucji RP oraz wiążącymi Polskę międzynarodowymi standardami dotyczącymi prawa do sądu; 3) sposób powoływania asesorów sądowych oraz przewidziane przez prawo warunki pełnienia przez nich urzędu odpowiadają ich roli i pozycji w sądownictwie; 4) rozwiązania prawne dotyczące statusu prawnego asesorów sądowych umożliwiają im właściwe wykonywanie przez nich swoich zadań oraz pozwalają na rzetelną weryfikację ich przydatności do służby sędziowskiej.

Praca została podzielona na wstęp, sześć rozdziałów oraz zakończenie. W pierwszym rozdziale przedstawiona została ewolucja instytucji asesora sądowego w polskim porządku prawnym. Szczegółowo omówione zostały poszczególne etapy jej rozwoju, a także okoliczności wiążące się z jej likwidacją oraz przywróceniem. Analizy dotyczące tych zagadnień pozwoliły zobrazować genezę obecnych regulacji ustawowych poświęconych asesurze sądowej i ocenić, jak daleko idące przeobrażenia przeszła ona w ciągu niemal stu lat swojej obecności w polskim systemie prawa.

Drugi rozdział ma na celu dokładne zrekonstruowanie roli asesorów sądowych we współczesnym systemie sądownictwa. Punktem wyjścia do zamieszczonych w nim rozważań jest ustalenie zakresu zadań, jakie polskie prawo powierza sądom. Następnie określone zostało, które z nich wykonywać mogą asesory. Analiza przepisów prawnych normujących to zagadnienie pozwoliła na ustalenie, że ustawodawca przyznaje im zarówno kompetencje sędziów, jak i referendarzy sądowych, przy czym w tym drugim wypadku nadal działają oni jako sąd, co ma istotne implikacje praktyczne. W tej części

---

¹ Zaliczyć można do nich następujące artykuły: *J. Maziarz*, O niektórych; *D. Malec*, Asesor sądowy; *M. Hadel*, Powrót asesury oraz *T. Zembrzuski*, Status ustrojowy. Uwagi dotyczące obecnie obowiązujących regulacji odnoszących się do asesorów sądowych zostały zamieszczone także w *I. Hayduk-Hawrylak* (red.), Prawo.

monografii zweryfikowana została także hipoteza, czy asesorzy mogą zgodnie z Konstytucją RP zastępować sędziów w sprawowaniu wymiaru sprawiedliwości.

W rozdziale trzecim omówiona została szeroko rozumiana problematyka mianowania (powoływania) asesorów sądowych. Zamieszczone w nim refleksje dotyczą więc w pierwszej kolejności warunków, jakie ustawodawca stawia wobec kandydatów na nich. Następnie przeanalizowane zostały poszczególne etapy procedury nominacyjnej, ze szczególnym wyeksponowaniem w niej roli Krajowej Rady Sądownictwa oraz Prezydenta RP. Istotna część refleksji odnosi się także do wymogu kontrasygnowania przez Prezesa RM aktu mianowania (powołania) asesora sądowego, co w sposób istotny odróżnia nominację asesorską od sędziowskiej.

Rozdział czwarty poświęcony został niezawisłości asesorów sądowych. W pierwszej kolejności została omówiona więc jej treść oraz zakres. Dalsze refleksje dotyczą jej gwarancji, w tym zwłaszcza rozwiązań dotyczących stabilizacji pełnienia przez nich urzędu. Regulacje ustawowe odnoszące się do tych zagadnień zostały ocenione pod kątem konstytucyjnych i międzynarodowych standardów prawa do niezawisłego sądu, co pozwoliło na weryfikację jednej ze wskazanych powyżej hipotez badawczych.

W rozdziale piątym zamieszczone zostały refleksje na temat odpowiedzialności dyscyplinarnej asesorów sądowych. Dotyczą one zarówno podstaw tej odpowiedzialności, wymierzanych im kar oraz postępowania zmierzającego do jej wyegzekwowania. Analizy na ten temat zostały uzupełnione rozważaniami na temat stosowania wobec asesorów środków *quasi*-dyscyplinarnych oraz instytucji zawieszenia w czynnościach służbowych. Poruszony został również wątek odpowiedzialności byłych asesorów za delikty dyscyplinarne popełnione przed rozwiązaniem stosunku służbowego.

Ostatni rozdział obejmuje zagadnienia z zakresu pracowniczych aspektów służby asesorskiej. Omówione zostały w nim m.in. specyficzne uprawnienia oraz obowiązki służbowe asesorów. Poruszona została także kwestia ich wynagrodzenia oraz czasu pracy, a także stroju urzędowego i wykazów służbowych. Pozwoliło to na zobrazowanie statusu pracowniczego asesora, który z uwagi na jego rolę w systemie sądownictwa – analogicznie do sędziów – został ukształtowany w szczególnie sposób.

Przeprowadzone według powyższego schematu analizy pozwoliły na sformułowanie wniosków końcowych, które zostały zamieszczone w zakończeniu. Odnoszą się one przede wszystkim do wskazanych powyżej hipotez badawczych i wskazują m.in., w jakim zakresie obecnie obowiązujące normy dotyczące asesorów są niezgodne z Konstytucją RP i aktami prawa międzynarodowego. W związku z tym w tej części przedstawione zostały także odpowiednie wnioski *de lege ferenda*.

Ze względu na temat monografii dominującą metodą badawczą była metoda dogmatycznoprawna. W niezbędnym zakresie została ona uzupełniona przede wszystkim metodą prawnoporównawczą oraz (w rozdziale pierwszym) historycznoprawną. Analizie poddane zostały zwłaszcza przepisy Konstytucji RP, odpowiednich umów międzynarodowych oraz ustaw, a także aktów wykonawczych do nich. Materiał badawczy stanowiły również orzeczenia międzynarodowych oraz krajowych organów sądowych,

a także inne akty prawne, w tym m.in. uchwały KRS, oraz dane publikowane przez właściwe podmioty lub pozyskane od nich w trybie dostępu do informacji publicznej.

Niniejsza monografia uwzględnia stan prawny na 1.4.2022 r. Z uwagi jednak na fakt, że w dniu oddania jej do druku toczyły się rządowe prace nad projektem nowelizacji PrUSP, który przewiduje modyfikację niektórych rozwiązań prawnych dotyczących asesorów², rozważania w odpowiednich miejscach zostały wzbogacone o uwagi na temat nie tylko aktualnych, ale i projektowanych regulacji. Już teraz warto jednak zaznaczyć, że proponowane przez Ministerstwo Sprawiedliwości zmiany nie są znaczne i co do zasady nie dotyczą najważniejszych aspektów statusu prawnego asesorów.

Mateusz Radajewski

Wrocław, kwiecień 2022 r.

---

² Zob. <https://legislacja.rcl.gov.pl/docs//2/12341502/12749388/12749389/dokument480642.pdf>, dostęp: 1.4.2022 r.

[Przejdź do księgarni →](#)

ksiegarnia.beck.pl